

У спеціалізовану вчену раду
Д 17.127.01 у Класичному
приватному університеті за
адресою: 69002, м. Запоріжжя,
вул. Жуковського, 70б.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Гончара Вадима Івановича

«Механізми регулювання фармацевтичного ринку національної економіки», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дослідження. Зростання потенціалу фармацевтичної галузі, яка характеризується високотехнологічністю та інвестиційною привабливістю, все більше набуває ваги у системі забезпечення національної безпеки. Окрім соціальної значимості фармацевтичної продукції, фармацевтична галузь засвідчує значні економічні темпи зростання, що зумовлює обґрунтування заходів державної політики розвитку фармацевтичної галузі та механізму її регулювання. Тому дисертаційна робота Гончара Вадима Івановича, присвячена проблемам удосконалення механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки, є своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних робіт Класичного приватного університету «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер державної реєстрації 0116U000798), де автором обґрунтовано пропозиції з антикризового регулювання фармацевтичного виробництва; Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Трансформація системи регіональних ринків на основі маркетингового підходу» (номер державної реєстрації 0117U004713, 2017–2021 рр.), де автором розроблено рекомендації з регулювання розвитку фармацевтичного ринку Чернівецької області.

Положення дисертаційної роботи орієнтовані на досягнення завдань, викладених в Указі Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Основний науковий доробок автора полягає в поглибленні теоретико-прикладних та науково-методичних положень щодо удосконалення механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки. Дисертаційна робота має логічну побудову, її автор системно підійшов до постановки проблеми, формулювання задач, обрав вірні методи та прийоми дослідження.

Зміст основних висновків і рекомендацій полягає у наступному.

У дисертації удосконалено концептуальні засади механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки на основі застосування SWOT-аналізу ряду підходів. На відміну від існуючих засад, пропонувані ґрунтуються на забезпеченні конгруентності та компліментарності механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки (стор. 68-86).

Новою є дефініція фармацевтичного ринку як урегульованої правовими й інституціональними нормами відкритої, ієрархічної системи економічних відносин. На відміну від існуючих дефініцій, пропонувана стосується таких аспектів: механізмів оптової, біржової, роздрібної торгівлі фармацевтичними товарами; значення для охорони здоров'я людей і національної безпеки; взаємодії попиту та пропозиції за умови регуляторного впливу держави (стор. 29-45).

Здобувач поглиблює розуміння змісту фармацевтичного ринку національної економіки на основі введення поняття «фармако-економічний стандарт» як зведення норм, правил і методів надання фармацевтичної допомоги. Наукова новизна ґрунтується на стандартах належної аптечної практики *GPP*, принципах фармацевтичної опіки й вихідній тезі про те, що аптеки є невід'ємною складовою системи охорони здоров'я та інфраструктурою фармаекономіки (стор. 46-67, 196-197).

Удосконалення механізмів адаптивного регулювання фармацевтичного ринку національної економіки в умовах надзвичайних ситуацій базується на основі ряду ключових принципів, а також класифікації надзвичайних ситуацій за рівнями (державний, регіональний, місцевий). Здобувач розмежував механізми регулювання медичної й фармацевтичної допомоги, які дозволять виявити найбільш значущі точки їх підтримки, встановити фінансові та соціальні ключові показники ефективності тощо (стор. 170-177).

У дисертації набули подальшого розвитку механізми конкурентної політики на фармацевтичному ринку України на основі ідентифікації його стану як ринку монополістичної конкуренції. На відміну від існуючих механізмів, пропоновані орієнтовані на подолання вад недосконалості конкуренції: перехід до реєстрації цін, їх зовнішнього і внутрішнього реферування; виписка рецептів за міжнародною непатентованою назвою діючої речовини; демонополізація оптового фармацевтичного ринку; подолання дискримінаційного підходу до встановлення умов ведення господарської діяльності і встановлення орендних ставок за використання нерухомого майна на регіональних фармацевтичних ринках (стор. 103-144).

Дисертант розвинув комплекс механізмів регулювання економічного потенціалу фармацевтичного ринку України в умовах євроінтеграції: стандарти *Good x Practices*, державна підтримка фармацевтичного виробництва, публічні закупівлі, демонополізація дистрибуції лікарських засобів, еволюційна консолідація аптечних мереж; використання *digital*-бізнес-технологій і *digital*-технологій регулювання ринку (стор. 90-102, 150-151, 162-169).

Новими є механізми регулювання інституціоналізації фармацевтичного ринку на основі вимог *Good x Practices*, які стосуються належної лабораторної, клінічної, виробничої практики; належної практики оптової й роздрібною торгівлі; належної сервісної й аптечної практики, фармаконагляду. На відміну від існуючих вимог до стандартизації, пропоновані охоплюють повний цикл регулювання – від створення товару фармацевтичного ринку до його споживання (стор. 152-161).

Розвиток механізмів функціонування добровільного медичного страхування та його підсистеми фармацевтичного страхування ґрунтується на акумуляційній, компенсаційній, превентивній і додатково виділеній наглядовій функції, пов'язаній з діагностикою якості та доцільності медичних і фармацевтичних послуг, вартість яких підлягає страховому відшкодуванню (стор. 178-197).

Ступінь обґрунтованості і вірогідності наукових положень, висновків і рекомендацій, які наведено у дисертації.

Наукові положення, висновки, рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими. Положення дисертації ґрунтуються на аналізі актуального статистичного матеріалу, побудові економіко-математичних моделей, формалізації механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки, що дозволяє зробити висновок про вірогідність отриманих результатів.

Теорія і методологія дослідження ґрунтуються на фундаментальних положеннях сучасних економічних теорій. У роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні методи: *системний підхід* – для обґрунтування концептуальних засад удосконалення механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки; *трендовий аналіз* – для оцінювання динаміки споживчих витрат домашніх господарств на охорону здоров'я, річних обсягів реалізації продукції фармацевтичного виробництва, роздрібного обсягу продажів фармацевтичних товарів, співвідношення цінкових ніш на лікарські засоби на фармацевтичному ринку України; *індексний аналіз* – для оцінювання виробництва окремих видів фармацевтичної продукції в Україні; *моделювання* – для формалізації питомої ваги суми пільг та дотацій на товари й послуги в споживчих витратах з охорони здоров'я за окремими групами домогосподарств; *SWOT-аналіз* – для діагностики стану фармацевтичного ринку України як об'єкта регулювання; *рейтингова оцінка* – для оцінювання обсягів роздрібного товарообороту фармацевтичними товарами, кількості аптек і аптечних пунктів за регіонами; *кореляційно-регресійний аналіз* – для оцінювання

зв'язку між зміною обсягів споживчих витрат на охорону здоров'я й дефлятором, між імпортом і експортом фармацевтичної продукції.

Достовірність отриманих результатів забезпечується широким інформаційним забезпеченням, представленим нормативно-правовою базою, офіційними даними Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я, Асоціації представників міжнародних фармацевтичних виробників *AIPM Ukraine*.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо удосконалення механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки. Результати дисертації використовуються Чернівецькою обласною державною адміністрацією, Черкаською торгово-промисловою палатою, Клішковецькою сільською радою Дністровського району Чернівецької області, ТОВ «Дженере».

Теоретичні результати дисертації впроваджено в навчальний процес Класичного приватного університету при викладанні дисциплін «Національна економіка», «Макроекономіка»; Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича при викладанні дисциплін «Маркетинг у сферах та галузях національної економіки», «Управління конкурентоспроможністю», «Регіональна економіка», «Маркетинговий менеджмент».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійних наукових досліджень здобувача, у ній викладено авторський підхід до вдосконалення механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки. Особистий внесок автора у працях, підготовлених у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Положення дисертаційної роботи достатньо обговорені і пройшли необхідну апробацію. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на 14 науково-практичних конференціях різних рівнів із широкою географією, зокрема на 13 міжнародних: м. Чернівці (2007 р., 2009 р., 2011 р., 2013 р.,

2014 р.), м. Тернопіль (2010 р.); м. Донецьк (2010 р.); м. Кишинів, Республіка Молдова (2016 р.); м. Лісабон, Португалія (2017 р.); м. Рига, Латвія (2019 р.); м. Чернігів (2020 р.); м. Полтава (2020 р.), м. Шеффілд, Велика Британія (2020), а також одній Всеукраїнській: м. Чернівці (2010 р.).

Публікації. Основні положення й результати дослідження відображено у 24 наукових працях, з них: 9 – статті в наукових фахових виданнях, 1 – стаття в зарубіжному науковому виданні, 14 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 8,25 д. а., з яких особисто автору належить 7,28 д. а.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (223 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи викладено на 282 сторінках, з них основний зміст – 180 сторінок, містить 28 таблиць і 54 рисунки.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника. Автор є безпосереднім ініціатором проведення наукового дослідження, ним самостійно сформульовано і обґрунтовано теоретичні розробки, висновки і рекомендації, а також здійснено практичне впровадження результатів дисертаційної роботи. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Відповідність автореферату змісту дисертації. Зміст автореферату і основні положення дисертації ідентичні. Автореферат повно та достовірно відображає основні положення дисертації.

Стиль та мова викладення результатів дослідження. Текст дисертації викладено науковим стилем, грамотною українською мовою.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Незважаючи на позитивну оцінку дисертаційної роботи, що рецензується, до її змісту є певні зауваження і побажання:

1. У останньому положенні наукової новизни розділу «набули подальшого розвитку» йдеться про діагностику якості та доцільності медичних і фармацевтичних послуг, вартість яких підлягає страховому відшкодуванню (стор. 26). Доцільно уточнити з позицій системного підходу співвідношення понять «медичні послуги», «фармацевтичні послуги». Також не зрозуміло, чому «фармацевтичні послуги» відсутні на рис. 1.2 «Зв'язок фармацевтичного ринку з іншими ринками» (стор. 35).

2. На рис. 1.5 «Функції фармацевтичного ринку» виділено сануючу функцію, проте її зміст і форми реалізації у тексті дисертації не висвітлено (стор 44).

3. На стор. 52 дисертації зазначено, що фармацевтичні товари входять до непродовольчої групи. Проте, формалізуючи основні товари фармацевтичного ринку (стор. 87), автор виділяє лікарські домішки до харчових продуктів і спеціальні харчові продукти (дієтична добавка, функціональний харчовий продукт, харчовий продукт для спеціального дієтичного споживання).

4. Необхідно уточнити, що автор розуміє під терміном «фармацевтична безпека» (стор. 92, 99, 145, 203). Як це поняття співвідноситься з безпекою лікарських засобів (стор. 49, 154, 158) і безпекою національної економіки.

5. Аналізуючи структуру фармацевтичного ринку України, здобувач виділяє госпітальний та роздрібний сегменти (рис. 2.7 на стор. 106). У параграфі 3.3 досліджено регулювання ринку фармацевтичних послуг в системі медичної реформи України. Оцінка впливу розроблених рекомендацій на розвиток госпітального фармацевтичного ринку збільшила би значущість результатів дисертаційної роботи.

6. У табл. 3.1-3.3 на стор. 158-161 наведено результати контролю дотримання ліцензіатами вимог щодо забезпечення якості лікарських засобів, дотримання аптечними закладами ліцензійних умов, а також динаміку заборони реалізації (торгівлі), зберігання та застосування лікарських засобів за даними 2018-2019 років. Розширення часового інтервалу сприяло би більш чіткому формулюванню виявлених тенденцій.

Утім указані вище зауваження не носять принципового характеру, а дисертаційна робота заслуговує високої оцінки.

Загальний висновок до дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Гончара Вадима Івановича представляє собою завершене дослідження, у якому розроблено теоретико-прикладні положення, методичні основи і практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів регулювання фармацевтичного ринку національної економіки. Дисертацію оформлено відповідно встановлених вимог, зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності. У дисертаційній роботі отримано науково обґрунтовані результати, представлені механізмами регулювання економічного потенціалу фармацевтичного ринку України в умовах євроінтеграції; адаптивними механізмами регулювання фармацевтичного ринку в надзвичайних ситуаціях; рекомендаціями із регулювання ринку фармацевтичних послуг у системі медичної реформи України.

Дисертаційна робота Гончара Вадима Івановича на тему «Механізми регулювання фармацевтичного ринку національної економіки» відповідає пунктам 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент –

виконувач обов'язки директора
Південного наукового центру
Національної академії наук України і
Міністерства освіти і науки України, м. Одеса
доктор економічних наук, професор

В.В. Коваль